



SAĞLIK BAKANLIĞI  
Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü  
Hasta Hakları ve Tıbbi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı  
Bakanlık Yayın No:963

ULAKBİM TR Dizinde Taranmaktadır



Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi

ISSN: 2149-309X-Biannually

<https://tibbisosyalhizmetdergisi.saglik.gov.tr>

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tshd>

Yıl/Year: 2022 Aralık/December

Sayı/Issue: 20

## SURİYE'DEN ANTALYA'YA GÖÇ EDEN AİLELERİN GELECEK ARAYIŞI: FENOMENOLOJİK BİR ÇALIŞMA

Güngör ÇABUK<sup>1</sup>  
Selma ÖNCEL<sup>2</sup>  
Elvan ATAMTÜRK<sup>3</sup>

### Makale Bilgileri/ Article info

Makalenin Türü/Article Type: Araştırma  
Geliş Tarihi / Date Received: 15.12.2022  
Revizyon Tarihi/Date Revised:19.12.2022  
Kabul Tarihi / Date Accepted: 22.12.2022  
Yayın Tarihi / Date Published: 30.12.2022  
DOI:  
<https://doi.org/10.46218/tshd.1219263>

### Makale Künyesi/To cite this article:

Çabuk, G., Öncel, S. ve Atamtürk E. (2022, Aralık). Suriye'den Antalya'ya göç eden ailelerin gelecek arayışı: Fenomenolojik bir çalışma. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 20, 92-111. Doi:  
<https://doi.org/10.46218/tshd.1219263>

### Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Güngör ÇABUK, Antalya AKEV Üniversitesi  
Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve  
Danışmanlık Bölümü,  
gungorcabuk@gmail.com  
ORCID: 0000-0001-8804-3766

### Öz

Suriye'den Türkiye'ye gelerek, Antalya'da kayıt dışı yaşayan ve sokaklarda atık toplayarak yaşamını sürdüren ailelerin özelliklerini, sorunlarını ve geleceğe ilişkin beklentilerini anlamak üzere yapılan bu çalışmada, nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme modeli kullanarak 8 haneden 50 kişiye ulaşılmış, veriler derinlemesine görüşme, odak grup çalışması ve gözlem yoluyla toplanmış, analizinde ise tematik analiz ve betimsel analiz kullanılmıştır.

Araştırmada "göç öyküleri, katı atık toplama, yaşam koşulları ve geleceğe yönelik düşünceler" olmak üzere dört tema belirlenmiştir. Temalar doğrultusunda katılımcıların Antalya'da kayıt dışı olmaları nedeniyle, Suriyelilere sağlanan hizmetlerden yararlanamadıkları, çocuklar da dahil olmak üzere toplam 36 kişinin sokakta katı atık toplayarak gelir elde ettikleri, yiyecek, giyecek ve ev eşyalarını çöpten sağladıkları belirlenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Suriyeliler, Göç, Katı atık toplayıcılığı, Gelecek

## THE FUTURE SEEKING OF FAMILIES WHO MIGRATED FROM SYRIA TO ANTALYA: A PHENOMENOLOGICAL STUDY

### Abstract

Qualitative research methods and techniques were used in this study, which was conducted to understand the characteristics, problems, and future expectations of families who came from Syria to Turkey, lived informally in Antalya, and continued their lives by collecting waste on the streets. Using purposeful sampling and snowball sampling, 50 people from 8 households were reached. Data were collected through in-depth interviews, focus group work and observation, and thematic analysis and descriptive analysis were used in the analysis.

In the research, four themes were determined as "migration stories, solid waste collection, living conditions and thoughts about the future". In line with the themes, it was determined that the participants could not benefit from the services provided to Syrians because they were unregistered in Antalya. A total of 36 people, including children, collected solid waste on the street and obtained their food, clothing and household goods from garbage.

**Keywords:** Syrians, Migration, Solid waste collection, Future

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Antalya AKEV Üniversitesi, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, ORCID: 0000-0001-8804-3766

<sup>2</sup> Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, ORCID: 0000-0002-1882-1793

<sup>3</sup> Öğr. Gör. Dr. Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID: 000-0002-6538-4792

## 1. Giriş

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç karışıklık sonrasında, başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere krizden kaçanlar, ülkelerini terk ederek kendilerine, başka ülkelerde yeni yaşamlar aramışlardır. Türkiye, jeopolitik konumu, sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri ile Suriye’ye sınır komşusu olması ve açık kapı politikası izlemesi nedeniyle; kısa sürede çok sayıda Suriyeliyi kabul ederek ev sahipliği yapmıştır (Aydın 2021, Çabuk ve Anafarta 2017, Yenigün ve Gülşen 2020). Göç İdaresi Başkanlığının kayıtlarına göre, Türkiye’de Aralık 2022 tarihi itibarıyla geçici koruma kapsamında 3 570 234 Suriyeli yaşamaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı 2022)

Dünya’da Suriyeli sığınmacıları en fazla kabul eden ülke Türkiye olup, 22 Ekim 2014 Tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında kabul edilen Suriyeliler için yasal kalış hakkı verilerek, başta eğitim ve sağlık olmak üzere çeşitli hak ve hizmetlerden yararlanmaları sağlanmıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği 2014). Aradan geçen sürede ülkemizde yaşayan Suriyeliler kendilerine sağlanan fırsatları kullanarak, başta çocukları olmak üzere kendilerine gelecek kurma çabası içinde olmuşlardır.

Suriye’de yaşanan kriz kitlesel göçlere neden olmuş, bu şekilde gelenler daha çok kısa sürede insani temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için riski yüksek olan ve bedensel çalışma gerektiren marjinal işlerde kayıt dışı olarak çalışmaya başlamış ve hala çalışmaktadırlar. Türkiye’deki Suriyeliler çoğunlukla tercih edilmeyen düşük vasıflı işlerde çalışmakta, ücret ve kötü çalışma koşullarına razı olmakta, dolayısıyla çalışma yaşamındaki bireylerin en altta yer alan kesimini oluşturmaktadır (Özgüler 2018). Göçmenlerin çalıştıkları işler genellikle **3D** olarak tanımlanan **Dirty** -kirli, **Dangerous**-tehlikeli ve **Demeaning**-nitelik gerektirmeyen (Civan ve Gökalp 2011) işler biçiminde olmuştur.

Bu bağlamda, atık toplayıcılarının 3D kapsamındaki dezavantajlı grup içerisinde yer aldıkları düşünülebilir. Bu grubun en temel özelliği atık toplayıcılığı işiyle yapabilirlik işlevini kazanabilmeleri ve kendi gelirlerini oluşturabilmeleridir. Ancak atık toplayıcıları toplumsal dışlanmaya maruz kalan, sosyal statüsü en düşük, aşırı yoksul en çok sömürülen kesimi oluşturmaktadır (Akıncı 2016).

Antalya, Türkiye’nin Dünyaya açılan yüzü ve bir turizm şehri olması nedeniyle, Suriyelilere kapalı il konumunda olup Antalya için ikamet izni verilmemiştir. Ancak gün geçtikçe artan oranda Suriyelilerin yaşam yeri olmuş ve çok fazla Suriyeli Antalya’da kayıt dışı ve görünmeyen işlerde çalışmaya başlamıştır. Daha çok tarım sektöründe, mevsimlik işlerde, seralarda, inşaatlarda, hizmet sektöründe, amelelik ve atık toplamak gibi bulabildikleri ve kabul gördükleri işlerde çalışmaktadırlar.

Suriye’den Türkiye’ye gelerek, yaşamlarını devam ettirebilmek için, Antalya’da kayıt dışı yaşayan ve katı atık toplayarak geçimini sağlayan ailelerin özelliklerini, sorunlarını ve geleceğe ilişkin beklentilerini anlamaya çalışmak bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Kayıt dışı olsun veya olmasın bir başka ülkeden göç eden insanların göç sırasında ve sonrasında birçok sorunla karşılaşması olasıdır. Göç eden insanlar aynı zamanda çaresizliği, umutsuzluğu ve kültürel uyumsuzluğu yaşayarak en zor zamanlarını

geçirmektedirler. Bu çalışmada özellikle katı atık toplayanların yaşam şartlarına dikkat çekilmeye çalışılacaktır.

## 2. Yöntem

Bu araştırma Antalya’da kayıt dışı olarak yaşayan ve katı atık toplayarak geçimini sağlayan Suriyeli ailelerin özelliklerini belirlemek, göç süreçleri ile Suriye’deki ve Antalya’daki yaşamlarına ilişkin sorunlarını tespit etmek, geleceğe ilişkin umutlarını ve beklentilerini anlamak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda konuyu daha iyi anlamak üzere nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Konunun derinlemesine ve ayrıntılı olarak anlaşılabilmesini sağlayan bir yöntem olması (Kümbetoğlu 2017) nedeniyle nitel araştırma tercih edilmiş ve aynı zamanda fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım insanların yaşadıkları olguları nasıl deneyimlediklerine ve anlamlandırdıklarına odaklanmakta, bunları yanlış ya da doğru olarak değerlendirmemektedir (Yıldız ve ark. 2012). Bu doğrultuda Suriyeli ailelerin göç süreçleri, Antalya’daki yaşam deneyimleri, gelecek planları ve içinde buldukları durumu nasıl anlamlandırdıklarına odaklanılmıştır.

### 2.1 Örneklem

Bu çalışmada amaçlı ve kartopu örnekleme tekniği birlikte kullanılmıştır. Ayrıca maksimum çeşitlilik konusuna da özen gösterilmiştir. Amaçlı örnekleme tekniği, zengin veri setine sahip olduğu varsayılan olguların ayrıntılı olarak incelenmesi sonucu bilgiye dayalı verilerin oluşturulmasına olanak sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2018).

Araştırmaya, Suriye’den Türkiye’ye gelen, Antalya’ya yerleşen ve katı atık toplayarak yaşamını sürdüren, Antalya’da yaşamak üzere ikamet izni bulunmayan Suriyeli aileler dahil edilmiştir. Bu kapsamda Suriyeli ailelerin çoğunlukta bulunduğu Antalya’nın Kepez ilçesinde katı atık toplayan bir aileye ulaşılmış ve sonrasında kartopu yöntemiyle diğer ailelere ulaşılarak, 8 hanede 50 kişiyle görüşülmüştür. Hanelerden 6’sı çekirdek, biri (A7) geniş aile özelliği göstermekte olup, biri (A8) akraba, komşu ve tanıdıklardan oluşmaktadır. Araştırmanın saha uygulaması 1 Mart-30 Mayıs 2022 tarihleri arasında yapılmıştır.

Tablo 1. Katılımcı Suriyeli Ailelerin Özellikleri

Kod	Hane Büyüklüğü	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı	Suriye’de Yaşadıkları Şehir	Türkiye’de Kayıtlı Oldukları Şehir	Türkiye’de kaydı olmayanların Sayısı
A1	2	1	1	Deyrizor	Kahramanmaraş (1 kişi)	1
A2	6	3	3	Halep	Ankara (1kişi)	5
A3	6	1	5	İdlip	Afyonkarahisar (3 kişi) Antalya (3 kişi)	-
A4	8	4	4	Halep	Ankara (8 kişi)	-
A5	11	4	7	İdlip	Burdur (11 Kişi)	-
A6	6	4	2	Deyrizor	Elazığ (6 kişi)	-
A7	5	-	5	Deyrizor	Nevşehir ( 5 kişi)	-
A8	6	-	6	Halep	-	6

Katılımcı ailelerin kodları oluşturulurken, herbir aile "A" harfiyle ve aileler 1'den 8'e kadar numaralandırılarak A1, A2...A8 şeklinde oluşturulmuştur. Hanelerdeki kişi sayısı en küçük 2, en büyük 11 kişiden oluşmaktadır. Bunlardan 17'si kadın, 33'ü erkektir. Ailelerden 3'ü Suriye'nin Deyrizon, 2'si İdlip ve 3'ü de Halep şehrinde Türkiye'ye göç etmiştir. Katılımcıların 12'si Türkiye'de kaçak konumda olup hiçbir yerleşim yerinde kayıtları bulunmamaktadır. Diğer katılımcıların kaydı Kahramanmaraş, Ankara, Afyonkarahisar, Burdur, Elazığ, Nevşehir ve Antalya'dadır. Antalya'da kayıtlı olanların sayısı 3 kişidir. Bunlardan biri üniversite öğrencisi ve diğerleri onun kardeşleri olup üniversite öğrencisi olan katılımcı 6 yıldır eğitimine devam etmemektedir.

## 2.2 Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri derinlemesine görüşme, odak grup çalışması ve gözlem olmak üzere üç ayrı nitel araştırma yöntemi ile toplanmış ve her bir yöntem için yarı yapılandırılmış farklı görüşme formları kullanılmıştır. Bu bağlamda görüşmeler sırasında hanede bulunanlardan biri aileyi temsilen belirlenerek derinlemesine görüşme yapılmış, bu görüşmede birey analiz birimi olarak ele alınmış ve hem hane hem de birey düzeyinde veriler toplanmıştır. Devamında ise, araştırmaya katkı sunabilecek aile bireyleriyle odak grup görüşmeleri (Milliken 2000) yapılmış, bu çalışmada ailelerin göç süreçleri ile Suriye'deki ve Türkiye'deki yaşamlarına ilişkin bilgiler ve gelecekle ilgili umutları ele alınmıştır. Araştırma sürecinde Suriyeli ailelerin aile içerisindeki ilişkileri, yaşadıkları mekânların durumu ve özellikleri, çocukların yaşantıları, katı atık toplamanın yaşamları üzerindeki etkileri gözlem yoluyla tespit edilmeye çalışılmıştır.

## 2.3 Araştırmanın Etik Boyutu

- ✓ Araştırma öncesi Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komitesi'nden 11.11.2021 tarih ve EKK21-22/04/004 No'lu toplantı kararıyla Etik Kurul Onayı alınmış ve araştırma süresince Helsinki Deklarasyonu ilkeleri dikkatle uygulanmıştır. Görüşme yapılan katılımcılara "Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu" tercüman aracılığı ile okunmuş, anlamadıkları noktalar tekrar edilmiş ve anladıklarında imzaladıktan sonra görüşmeye başlanmıştır.
- ✓ Araştırma sürecinin tüm aşamalarında araştırmacılar ile ana dili Arapça olan, hem Türkçe hem Arapça konuşan bir tercüman hazır bulunmuş, görüşmeler sırasında ardıl çeviri yapılarak, katılımcıların kullandıkları sözcükler tam olarak Türkçeye çevrilmiştir.
- ✓ Görüşmeler sırasında yapılan ses kaydı için öncesinden ailelerden izin alınmıştır.
- ✓ Görüşme sırasında alınan ses kaydı, araştırma tamamlandıktan sonra araştırmacılar tarafından yok edilmiştir.
- ✓ Fotoğraf çekilmesine izin veren kişilerin fotoğrafları çekilmiş, bireylerin yüzlerinin alenen görüldüğü fotoğraflar raporda kullanılmamıştır.

## 2.4 Araştırmanın Güçlü Yönleri ve Sınırlılıkları

Tüm görüşmelerin araştırmacılar tarafından yapılmış olması, tercümanın her iki dile hâkim olan Suriyeli bir doktora öğrencisi olmasıdır. Diğer yandan ailelerin Antalya yerine başka bir şehirde kayıtlı olması hatta bir kısmının da Türkiye’de kayıtlarının hiç bulunmaması nedeniyle güven sorunu yaşama olasılıkları dikkate alınarak onları anlayan aynı dili konuşan ve daha önce görüştükleri bildikleri bir kişinin tercüman olması nedeniyle, önce güven ilişkisi kurulmuş, sonra araştırma için görüşmeler yapılmıştır. Bu durum çalışmanın güçlü yönünü oluşturmaktadır. Bununla beraber görüşmeler sırasında tercüman kullanılması sebebiyle, çeviri sırasında olası bilgi kayıpları çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Birçok soru tekrar tekrar sorulmuş yanlış anlamalar olması engellenmiştir. Buna bağlı olarak bulgular bölümünde katılımcıların doğrudan alıntılarına yer verilirken çeviri sırasında tercümanın ifade ettiği biçimde alıntı yapılmış olması bir başka sınırlılığı oluşturmaktadır.

## 2.5 Verilerin Analizi

Bu çalışmada 6 aşamadan oluşan tematik analiz kullanılmıştır. Buna göre araştırmacı görüşmeleri deşifre ederek yazılı hale getirmekte, birçok kez okuyarak düzeltmelerini tamamlamaktadır. Devamında elde edilen verileri kodlamakta, kodlanmış verilerden uygun kategoriler oluşturmakta ve bu kategoriler araştırmanın amacına uygun olarak temalar altında birleştirilmekte, son olarak veriler temalara uygun olarak raporlanmaktadır (Braun ve Clarke 2019).

Bu çalışmada görüşmeler sırasında hem ses kaydı kullanılmış hem de araştırmacılar tarafından düzenli notlar tutulmuştur. Ses kayıtları deşifre edildikten sonra tutulmuş olan notlar da dikkate alınarak tüm bilgiler birleştirilmiş, her bir araştırmacı tarafından kontrol edilmiş, hatalar düzeltildikten sonra elde edilen veriler tek tek kodlanmış, analiz edilerek raporlanmıştır.

Araştırmada, analiz tekniklerinden betimsel analiz kullanılmış, görüşülen hane halkı üyelerinin vermiş olduğu cevaplar sınıflandırılmış, verilerin analizinde QDA Miner Lite v2.0.9 programı kullanılmıştır. Betimsel analiz katılımcıların beyanlarından doğrudan alıntılar yapılarak, verilerin sunulması ve değerlendirilmesidir (Kümbetoğlu 2017). Bulgular bu sınıflamaya bağlı olarak katılımcılardan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

## 3. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde çalışmadan elde edilen bilgiler literatürdeki diğer bilgi ve araştırmalardan elde edilen sonuçlarla beraber değerlendirilmiştir.

### 3.1 Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamına alınan, görüşme yapılan bireylerin bazı sosyo-demografik özellikleri belirlenmiş ve tablolar halinde verilmiştir. Bu başlık altında katılımcıların hane içerisindeki akrabalık durumu, çocukların ve yetişkinlerin cinsiyeti, yaş aralığı ve eğitim durumları incelenmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Hane İçerisindeki Durumu

Kod	Katılımcıların Hane İçerisindeki Konumu					Kadın Sayısı	Erkek Sayısı	Toplam
	Baba	Anne	Kızı	Oğlu	Diğer			
A1	-	1	-	1	-	1	1	2
A2	1	1	2	2	-	3	3	6
A3	1	1	-	4	-	1	5	6
A4	1	1	3	3	-	4	4	8
A5	1	1	3	5	1	4	7	11
A6	1	1	3	1	-	4	2	6
A7	1	-	-	1	3	-	5	5
A8	-	-	-	-	6	-	6	6
Toplam	6	6	11	17	10	17	33	50

Katılımcıların hane içerisindeki akrabalık ilişkileri, diğer bir ifadeyle konumları Tablo 2’de görülmektedir. Buna göre erkeklerin çoğunlukla çalışmak üzere hanelerde bulunduğu söylenebilir.

### 3.1.1. Katılımcıların Cinsiyetleri ve Yaşları

Çocuk katılımcıların cinsiyetlerine göre yaş aralıkları Tablo 3’de, yetişkin katılımcıların cinsiyetlerine göre yaş aralıkları Tablo 4’de verilmiştir. Katılımcıların 20’si çocuk, 30’u yetişkindir.

Tablo 3. Çocukların Cinsiyeti ve Yaş Aralıkları

Yaş aralığı	Kız Çocuk	Erkek Çocuk	Toplam	%
0-5	3	0	3	15
6-10	4	2	6	30
11-15	3	7	10	50
16-17	0	1	1	5
Toplam	10	10	20	100

Araştırmada görüşülen çocukların yarısı kız çocuğudur. Çocuklardan 10’u (%50) 11-15 yaş aralığında, 6’sı (%30) 6-10 yaş aralığındadır.

Tablo 4: Yetişkinlerin Cinsiyet ve Yaşları

Yaş aralığı	Yetişkin Kadın	Yetişkin erkek	Toplam	%
-20	0	2	2	6,7
21-25	2	9	11	36,7
26-30	0	5	5	16,6
31-35	0	1	1	3,3
36-40	1	1	2	6,7
41-45	1	1	2	6,7
46-50	1	3	4	13,3
51+	2	1	3	10
Toplam	7	23	30	100

Yetişkinlerden 11'i (%36,7) 21-25 yaş, 5'i (%16,6) 26-30 yaş ve 4'ü (%13,3) 45-50 yaş aralığındadır. Suriyeli yetişkinlerin 7'si (23,3) kadın, 23'ü (%76,7) erkektir. Yetişkinlerin yarısı 21-30 yaş aralığında oldukça genç grubunda yer almaktadır.

### 3.1.2. Katılımcıların Eğitim Durumları

Çocuk katılımcıların eğitim durumları Tablo 5'de, yetişkin katılımcıların eğitim durumları Tablo 6'de aşağıda verilmiştir.

Tablo 5. Çocukların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Toplam	%
Eğitim çağında olmayan	3	15
Okula hiç gitmemiş	15	75
İlkokulu bitirmiş devam etmemiş	1	5
İlkokula devam eden	1	5
Toplam	20	100

Tablo 5'de görüldüğü gibi eğitim çağında olan 17 çocuktan sadece 1'i eğitime devam edebilmektedir. İlkokula devam eden çocuk Antalya'da ikamet izni bulunan üç kişiden biridir. Diğer çocukların Antalya'da kayıtları olmadığı için eğitime devam edebilme olanakları bulunmamaktadır. Ayrıca ilkokulu bitiren çocuk Türkiye'ye göç etmeden önce Suriye'de ilkokulu bitirmiştir.

Tablo 6. Yetişkinlerin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Kadın	Erkek	Toplam	%
Okuma yazma Yok	4	6	10	33,4
İlkokul Terk	0	2	2	6,7
İlkokul Bitirmiş	3	4	7	23,4
Ortaokul Terk	0	3	3	10
Ortaokul Mezunu	0	4	4	13,3
Lise terk	0	1	1	3,3
Lise mezunu	0	1	1	3,3
Üniversite terk (Suriye'de), Üniv. Öğrencisi (Türkiye'de)	0	1	1	3,3
Üniversite mezunu (öğretmen)	0	1	1	3,3
Toplam	7	23	30	100

Tablo 6'de yetişkinlerin eğitim durumları incelendiğinde; 7 kadından 4'ü okuma yazma bilmemekte, 3'ü ilkokulu bitirmiş; 23 erkekten 6'sı okuma yazma bilmemekte, 4'ü ilkokul, 4'ü de ortaokul mezunudur. Yetişkinlerin %33,4'ü okuma yazma bilmemektedir. Hem çocukların hem de yetişkinlerin eğitimlerinin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Derinlemesine görüşme, odak grup çalışması ve gözlem yoluyla elde edilen veriler, araştırmanın amacına uygun olarak 4 ana tema altında toplanmıştır. Temalar başlıklar halinde verilmiştir. Temalar

katılımcıların belirtmiş olduğu deneyimlerle doğrudan alıntılar yapılarak desteklenmiştir. Oluşturulan temalar: (1) göç öyküleri, (2) katı atık toplama, (3) yaşam koşulları ve (4) geleceğe yönelik düşünceleridir. (Şekil 1)

Şekil 1. Temalar



Şekil 1. Araştırma verilerinden elde edilen temalar Araştırmacı Elvan ATAMTÜRK tarafından QDA Miner Lite v2.0.9 kullanılarak oluşturulmuştur.

### 3.2 Göç Öyküleri

Suriye'den Antalya'ya hangi süreçlerden geçerek geldikleri göç öyküleri başlığı altında ele alınmıştır. Türkiye'ye ne kadar zaman önce geldikleri incelendiğinde, 7 kişinin bir yıl içinde; üç kişinin iki yıl önce; bir kişinin 3 yıl önce; Beş kişinin altı yıl önce; 17 kişinin yedi yıl önce; Üç kişinin 8 yıl önce ve Dokuz kişinin 9 yıl önce geldiği anlaşılmıştır. Ayrıca Türkiye'de doğanların sayısı 5'dir. Katılımcıların Türkiye'ye geliş biçimleri sorulduğunda ülkeye farklı şekillerde giriş yaptıkları anlaşılmıştır. Suriyeli bir ailenin bu konuda yaşadıklarını tercüman şöyle aktarmıştır;

*“Suriye’deyken eşinden ayrılan kadın iki çocuğuyla birlikte sırasıyla Halep, İdlip ve Deyrizor’da yaşamış. Büyük oğlu, Esat taraftarlarınca cezalandırılmak üzere evden alınmış. Bunun üzerine 8 yıl önce ikinci çocuğunu yasadışı yollarla Türkiye’ye göndermiş. Kendisi de büyük oğluna ulaşmak üzere Suriye’de kalmış ancak çabaları sonuçsuz kalınca bir yıl önce yasa dışı yollarla Türkiye’ye gelmiş. Gelirken Türkiye’ye geçebilmek için sınırda 4 ay beklemiş. Bunun için 1000 Dolar ödemiş” A1.*

Genellikle akraba ve yakınlarıyla etkileşim içerisinde gerçekleşen göç öykülerinin birinde ise görüşme yapılan ailenin aile büyükleri Suriye’de başlayan krizden hemen sonra doğrudan Antalya’ya gelmiş, sonra sırasıyla evli olan çocuklarını ve diğer yakın akrabalarının da yanlarına gelmesine vesile olmuştur. Göç edenler daha iyi yaşam koşullarını hayal ederek bir başka ülkeye gitmek istemektedir. Suriye’de savaş çıkınca birçok kişi daha güvenli olduğunu düşündükleri komşu ülkeye Türkiye’ye geçmeye çalışmıştır. Bu arada hastalananlar, ölenler, yaralananlar olmuştur. Kitlesele göçler genellikle zorunlu nedenlerden oluşmakta genellikle aniden ve plansız gerçekleşmekte, daha doğrusu ancak canını kurtaracak kadar kendisine bir yaşam yeri bulma çabasıyla hareket etmekte; dolayısıyla sağlık, eğitim, istihdam



konularında yeterince destek alamamakta ve yeni geldikleri toplumda korumasız ve güvencesiz durumda kalmaktadırlar (Özgüler 2018).

A2 ailesindeki babanın anlatmış olduğu göç öyküsünün tercüman tarafından aktarımı şöyle olmuştur;

*“Bu ailenin kök ailesi ve onların yakın akrabaları günümüzden 7-8 yıl önce Suriye’den direkt Antalya’ya gelmişler ve şimdiki yaşadıkları evde kalmaya başlamışlar. Kısa bir süre sonra da A2 ailesi gelip aynı evde (kök ailesiyle bir arada) yaşamışlar, birkaç yıl sonra kök ailesi Suriye’ye geri dönmüşler... A2 ailesi 5 yıl süreyle kimliksiz ve kayıt dışı olarak yaşaduktan sonra Ankara’ya gidip ikamet işlemlerini yapmışlar ve dayanamayıp bir ay sonra Antalya’ya geri dönmüşler” A2.*

A4 ailesi de A3 ailesi gibi anneannenin (A4 ailesindeki annenin kök ailesi) Antalya’da yaşıyor olması nedeniyle *“Halep’te inşaat işi yapıyorken 7 yıl önce Kilis üzerinden Türkiye’ye giriş yaparak doğrudan Antalya’ya gelmişler ve bir arada yaşamışlar”*. A7 ailesi geniş aile konumunda olup ailede yaşayanların tamamı erkek, akrabalık ilişkileri ise baba-oğul, babanın amcasının oğlu, babanın iki farklı kardeşinin birer oğlu olmak üzere beş kişiden oluşmaktadır. Buna göre A7 ailesinin aile reisi *“Suriye’de hamallık yapıyormuş ve mevsimlik tarım işçisiymiş. 2,5 ay önce oğluyla beraber doğrudan Antalya’ya gelmişler. Ailenin 15, 11 ve 8 yaşlarında 3 oğlu; 5 yaşında bir kızı Suriye’de anneleriyle kalmışlar”*. Aynı ailedeki aile reisinin amcasının oğlu ise *“Antalya’da yaşayan kardeşinin kendisine haber vermesiyle atık toplamak üzere 2020 yılında Antalya’ya gelmiş, Suriye’de eşi ve 3 ile 12 yaş arasında 4 kızı kalmış”*. Aynı ailedeki aile reisinin kardeşinin bir oğlu bekâr olup *“Suriye’de 8 kardeşi, annesi ve babası olmak üzere toplam 10 aile üyesi bulunmaktadır”*. Diğer kardeşinin oğlu da bekâr ve *“Suriye’de 10 kardeşi, annesi ve babası olmak üzere toplam 12 aile üyesi bulunmaktadır”*. A7 ailesi katı atık toplayarak Suriye’deki ailelerinin geçimini desteklemek üzere bir araya gelmişlerdir. Özgen (2021), katı atık emekçileriyle ilgili bir çalışmada, kente ilk gelenlerin genellikle akraba hemşeri ilişkilerini kullandıkları veya gecekondu kiracı oldukları, daha sonraki aşamada ailenin ya da akrabanın yanında kalmanın tercih edildiği bu çalışmanın bulgularıyla uyumludur.

Başka bir aile de önce Suriye’den Türkiye’ye başka bir şehre gelmiş ve bir süre sonra Antalya’ya göç etmiştir. Konuyla ilgili tercümanın aktarımları şöyle olmuştur;

*“Aile 4 yıl önce Suriye’den Elazığ’a gitmiş, Elazığ’da hurdacılık yapmış, Elazığ’da deprem olunca ayrılmışlar, (Ailedeki) annenin ağabeyi Antalya’da yaşadığı için aile 2 yıl önce Antalya’ya taşınmış ve ağabeyine komşu olmuş, ailenin son iki çocuğu da Türkiye’de doğmuş” A4.*

Suriye’deyken bombaların arasında kalan A5 ailenin yaşadığı travma sonrası ruhsal olarak oldukça olumsuz etkilendikleri, aile üyelerinin birbirlerini dinlemeden yüksek sesle konuşmaları ve sözcükleri arasında bir bütünlük olmaması nedeniyle kolaylıkla anlaşılmaktadır. Ayrıca aile Antalya’ya ilk geldiklerinde yaşadıkları evi önce harabeye çevirip daha sonra yaktıkları, ardından aynı mahallede (görüşmenin yapıldığı ev) başka bir eve taşındıkları öğrenilmiştir. Tercümanın bu ailenin göç süreciyle ilgili aktarımları şöyle olmuştur;

*“Aile Suriye’deyken tarım işiyle uğraşıyormuş. Aile Suriye’de savaşın içinde kalmış, evlerine bomba düşmüş, iki çocuğun bedenine şarapnel parçaları gelmiş, biri kafasından diğeri vücudundan yaralanmış. 8 yıl önce*

*Kilis'ten giriş yaparak birkaç şehirde kısa sürelerle kaldıktan sonra Antalya'ya gelmişler. Antalya'ya geldikten sonra çocuklarından birine araba çarpmış, yaklaşık bir ay hastanede yoğun bakımda kalmış. Kazayı yapan kişi sorumluluğu almamak ve giderlerini karşılamamak için aile üzerinde baskı oluşturmuştur (kayıtlı olmadıklarını fırsat bilerek)... " A5.*

A5 ailesi Suriye'den ayrıldıktan sonra sırasıyla Kilis ve Gaziantep'te kaldıktan sonra Antalya'ya göç etmiş. Yıllarca Antalya'da kayıtsız kaldıktan sonra iki yıl önce Burdur'a giderek ikamet kaydı yaptırmış, Burdur'da yaşamadan aynı gün Antalya'ya geri dönmüşler.

Bir arada yaşayan A8, aile özelliği göstermemektedir. Hanede yaşayan 24-27 yaş aralığında 6 gencin akrabalık ilişkileri şöyledir, "iki kardeş, iki amca çocuğu, bir Suriye'den komşu, bir de Türkiye'de karşılaştıkları başka bir Suriyelidir." Yaşları birbirine yakın olan bu gençlerin tamamı katı atık toplayarak kendi hesaplarına çalışmakta ve kazançlarını Suriye'deki ailelerine göndermektedirler. Bu gençlerin göç süreçleri ile ilgili tercümanın aktarımları şöyle olmuştur;

*"A8'in bir üyesi 6 yıl önce ailesi ve akrabaları ile birlikte doğrudan Antalya'ya gelmişler. İki yıl önce Ailesi Suriye'ye geri dönmüş ancak kendisi dönmek istememiş, geride kalarak katı atık toplamaya başlamış. Şimdiki oturdukları eve 3 yıl önce ailesiyle taşınmış. Ailesi döndükten sonra yalnız kalmış ve 2 yıl önce atık topladığı sırada kardeş olan diğer hane üyeleriyle tanışmış ve birlikte kalmaya başlamışlar. Daha sonra diğerleri de gelmiş ve şu anda 6 kişi aynı evde birlikte kalmaktalar" A8.*

Ailelerin Antalya'ya gelinceye kadar Türkiye'de hangi şehirlerde buldukları incelendiğinde, A1, A4 ve A5 aileleri Türkiye'ye geldiklerinde önce Kahramanmaraş, Elazığ, Kilis, Gaziantep'te bir süre kaldıktan sonra Antalya'ya göç etmiş, diğer aileler ise doğrudan Antalya'ya gelmişlerdir. Suriye'den Türkiye'ye göç edenlerin yasa dışı yollara başvurdukları, bunun karşılığında para ödedikleri, ikamet izni almadan kayıtsız bir şekilde yaşamaları hayatlarını zorlaştırmakta, güvenlik sorunu yaşamalarına, korku içinde bulunmalarına, toplumdan dışlanmalarına ve buldukları bölgeye entegre olmalarına engel olmaktadır denilebilir. Kayıtsız olmaları aynı zamanda düşük ücretle çalıştırılmalarının en büyük nedenleri arasındadır. Ailelerin parçalanması, ilişkilerin sekteye uğraması da bir başka sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca göç sürecinde kırılgan gruptakilerin (bebek, çocuk, kadın, engelli) zarar görme, istismara uğrama potansiyelleri bulunmaktadır. Tüm bunların göçmenlerin sağlıklarının korunması ve geliştirilmesinde ele alınması gerekmektedir.

### 3.3 Katı Atık Toplama

Kadınlar dâhil 30 yetiskinden ikisi çalışmamakta, biri mobilyacıda çalışmakta, biri kahvehane işletmekte biri atıkları ayıklamakta diğer 25 yetiskin ise atıkları toplamakta ve özelliklerine göre ayıklamaktadırlar. En küçük atık toplayan çocuk 7 yaşında olup 11 çocuk ailesiyle veya yalnız olarak atık toplamaktadır. Bunlardan 10 ve 12 yaşındaki iki kız çocuğunun aynı zamanda dilencilik yaptığı öğrenilmiştir. Çocuklar bu durumu kabullenmiş ve normal bir davranış olarak görmektedir ve gülerek bu durumdan bahsedebilmektedir. Yaptıklarının yasal bir durum olmadığını düşünmemektedirler. Bu çocukların

zihinsel gelişimlerinin yeterli olmadığı gibi de bir izlenim doğmuştur. Yirmi çocuktan 9'u çalışmadıklarını/çalıştırılmadıklarını beyan etmiş olsalar da, toplandıktan sonra eve getirilen atıkların plastik, metal, kâğıt gibi özelliklerine göre ayrıştırılma işlerinde annelerine yardım etmektedirler. Özgüler (2018), kitlesel göç sürecinin etkileriyle kayıt dışı çalışma ve işsizlikteki artışın yanı sıra çocuk işçiliğinin arttığını belirtmiş olup bu çalışmada çocukların neredeyse tamamı çalışmaktadır.

Aşağıda Suriyeli ailelerin katı atık toplamaya ilgili, atıkları ne zaman, nasıl ve nerelerden topladıkları; onları nasıl ayıkladıkları ve sattıklarıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

### 3.3.1 Atık Toplama ve Ayıklama

Katı atıklar çoğunlukla elle çekilerek kullanılan "çekçek hurda toplama arabası" ile ya da motosiklet arkasına takılan römorklarla toplanmaktadır. A1 ailesinin katı atık toplama süreciyle ilgili tercümanın aktarımları şöyle olmuştur;

*"Anne ve oğlu atık topluyorlar. Çoğu zaman oğlu gidiyor toplamaya, Biri toplamak üzere gittiğinde diğeri evde kalıyor çalınmasın diye, sokaklarda toplanan atıklar evin bahçesine getiriliyor ve bahçede ayıklanıyor. Atıklar: Plastik, teneke kutu, kâğıt, cam ve elektrikli alet olmak üzere gruplandırılıyor, her gruplandırılan atık farklı torbalarda biriktiriliyor. Toplanıp ayıklanan atıklar 10 - 15 gün arayla atık almak üzere gelen kişiye (sattıkları kişi Suriyeli) satılıyor... Çöp toplamak üzere çok uzaklara gidiyorlar, günde 7-8 saat dışarıda oluyorlar, nerede bulursa orada topluyor... Bu aile çöp toplamaya giderken eldiven kullanıyor eldivenin fiyatı 10 TL....Topladıkları atıklar zaman zaman çalınmış, en son 50 kilogram bakırları çalınmış, topladıkları ürünleri satarken kullandıkları tartıları çalınmış, bu sorunu önlemek için biri atık toplamak üzere çıktığında diğeri evde kalıp atıkları ayıklıyor, evin bahçesini telle ve taşla çevirmişler, tüm atıklar evin bahçesinin içerisinde. Evin bahçesinde büyük bir köpek var, zincire bağlanmış ancak zincir uzun Bu köpek tüm alanlara yetişiyor (Fotoğraf 4)"A1.*

Fotoğraf 1



Çekçek hurda toplama aracı  
Fotoğraf 1: Güngör ÇABUK

Fotoğraf 2



Motosikletli römorklu hurda toplama aracı  
Fotoğraf 2: Selma ÖNCEL

A3 ailesi altı kişiden oluşmakta ve aile üyelerinin büyük çoğunluğu seracılık, bahçe işleri, mobilyacılık gibi değişik işlerde çalışmış, öğretmen olan baba ise geldiği günden itibaren sadece katı atık toplamıştır. Yapmış oldukları işlerden elde ettikleri gelir yetersiz kalınca diğer aile üyelerinin katılıp katkı verebileceği katı atık toplama işini yapmaya başlamışlar. Konuyla ilgili tercümanın aktarımları şöyledir.

*"Baba ve 20 yaşındaki oğlu atık topluyor, baba çekçek kullanıyor, oğlu elektrikli motor kullanarak atık topluyor. Atık toplama ya bazen beraber çıkıyorlar çoğu zaman ayrı çıkıyorlar. Sabah sekiz buçuk gibi çıkıp 11*

*gibi dönüyor, öğleden sonra bir daha çıkmıyorlar. Toplanan atıklar anne, 13 yaşındaki oğlu ve atık toplayanlar tarafından ayıklanıyor” A3.*

A3 ailenin 20 yaşındaki oğluna neden elektrikli motor kullandığı, babasının neden kullanmadığı sorulmuş ve şöyle cevap alınmıştır *“elektrikli olduğu için ehliyet gerektirmeden kullanabiliyorum. Babam yaşlı kullanamıyor bunun için almıyoruz”.*

A2 ailesinin iki çekçek hurda arabasından biri çalınmış, bu nedenle aile üyeleri dönüşümlü olarak işe çıkmaktalar. Görüşme yapılan kişilerin hem kendilerine zarar gelmesi hem de zorluklarla topladıkları atıkların başkaları tarafından çalınma riski olduğuna dikkat çekmektedir. Konuyla ilgili tercümanın aktarımları şöyledir;

*“Baba ve iki oğlu atık topluyorlar. Anneleri toplanan atıkları ayrıştırıyor. Baba düzensiz olarak atık toplamak üzere evden çıkıyor. Bazen sabah bazen öğlen bazen de akşam işe çıkıyor. Baba daha önce motosiklet kullanıyordu, trafikten ceza aldı, şimdi motorla çıkamıyor, sadece çekçek kullanıyor. Baba evden çok uzaklara giderek katı atık topluyor, 14 ve 13 yaşındaki evin iki oğlu birlikte çalışmaya çıkıyorlar ve eve yakın yerlere gidiyorlar. Çocuklar atık toplamaya iki üç saatliğine çıkıyorlar. Eve getirilen bütün atıkları anne ayıklıyor, 11 yaşındaki kızları da anneye yardım ediyor”A2.*

Başka bir aile de baba bazen oğluyla beraber, bazen de iki kızıyla beraber atık toplamakta ve çarşamba günleri evlerine yaklaşık 8 kilometre uzaklıktaki şehir merkezine belediyenin aşevinin de bulunduğu kapalı pazara gitmekte, hem aşevinden yemek yemekte, hem de kızlarını pazarda dilendirmektedir. A4 ailesinin üyeleriyle yapılan odak grup görüşmesinde iki kız çocuğu nasıl dilendiklerini ve hangi sözcükleri söyleyerek insanları ikna ettiğini eğlenerek anlatmıştır. Pazar bittikten sonra kalan yiyecekleri toplayıp eve getirmek, çöplerde yarım kalmış yiyecekleri almak, aşevinden beslenmeye çalışmak hayatlarının bir parçası gibi görülüyor. Gözlerinde umutsuzluğu, çaresizliği görmek mümkün. Bizleri ilk gördüklerinde bir güvensizlik hissediliyor çünkü kayıtları olmadığı için resmi bir yerden geldiğimizi ve onları kayıtlı oldukları yerlere göndermek için geldiğimizi düşünüyorlar. Böyle olmadığını anladıklarında yüzlerinde bir rahatlama görülüyor.

A5 ailesi 11 kişiden oluşmakta ve bu ailedeki erkekler atık toplamak üzere birlikte çalışmakta, yağmur yağdığı günlerde ise çalışmamaktadırlar. A5 ailesi de atık toplayanlar *“hafta içi her gün çarşamba günleri kapalı pazara kadar gidip öğle yemeğini yiyip, dönerken yollarda topladıkları atıkları evlerine getirmekteler”.* A6 ailesinde sadece *“baba katı atık toplamakta ve topladıklarını eşiyile beraber ayıklamakta, bazen eşi de katı atık toplamaktadır”.*

Katılımcılar atık toplamak üzere günün değişik saatlerini kullanmakla beraber çoğunlukla sabah gün doğmadan işe çıkmakta, öğleye doğru dönmekte, bazı katılımcılar bir günde birden fazla kez işe çıkmakta, bazı aile üyeleri ise dönüşümlü işe çıkmaktadırlar. A7 ailesindeki bir üye *“sabah saat 7’den saat 15’e kadar”* çalıştığını belirtmiştir.

A8 dışındaki tüm aileler atıkları sokaklarda topladıktan sonra oturdukları evin bahçesine getirmekte, özelliklerine göre ayıklamakta ve belirli aralıklarla (gün aşırı, haftada bir, 10-15 günde bir) evlerine gelen alıcılara kilo ile satmaktadırlar. Atıklar genellikle aynı alıcı tarafından alınmakta, ücreti de alıcı belirlemektedir. Alıcının Türk vatandaşı veya Suriyeli kişiler olduğu belirtilmiştir. A8 hanesinin üyeleri ise topladıkları katı atıkları aynı gün ayrıştırmadan doğrudan satıcıya götürerek günlük satışını yapmaktadırlar.

Özsoy (2012 ), atıkların ilk toplanma aşamasından geri dönüşüm fabrikalarına ulaştırılincaya kadarki süreci şöyle özetlemiştir. Geri dönüşüm işçileri topladıkları kâğıt, cam, metal gibi atıkları toplayarak atık depolarına satmakta, atık depoları da daha büyük depolara, büyük depolar da fabrikalara satmaktadırlar. Küçük ve büyük depo sahiplerinin büyük bir kısmının daha önce atık toplayarak sürece dâhil olduklarını ve halen bir kısmının bu işe devam ettiğini belirtmiştir. Bu çalışmada sözü edilen Suriyeli ve Türk vatandaşı alıcıların küçük veya büyük depo sahibi olabileceği, ilerleyen zamanlarda araştırmanın katılımcılarının da depo sahibi alıcı olabileceği düşünülebilir.

### 3.3.2 Kazanç Durumu

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde yaptıkları işin karşılığında ayrıştırdıkları her bir ürün çeşidinin kilogram fiyatının ne olduğu ve toplam kazançlarının ne kadar olduğu sorulmuş olup, aileler kazançları ile ilgili farklı bilgiler vermişlerdir. A3 aile *“kâğıdın kilogram fiyatının 1,5 TL, plastiğin 6 TL, demir ve metalin 4 TL olduğunu ve aylık kazançlarının 3000 TL olduğunu”* belirtmiş; aynı konuda A2 aile *“karton ve kâğıdın kilogram fiyatının 1- 1,5 TL, plastiğin 3,5 TL, demir ve metalin 3.5 TL olduğunu, haftalık ortalama kazançlarının da 500-800TL aralığında olduğunu”* belirtmiştir. A1 aile aylık kazançlarının 5000 TL, A4 aile aylık kazançlarının 2500 TL olduğunu, A7’deki hanede her bir bireyin aylık kazancının 1500-2000 TL olduğunu, A8’deki hanedeki her bir üyenin de aylık kazancının 3000-5000 TL olduğunu belirtmişlerdir. A6 aile *“aylık kazançlarının 5000 TL, günlük ortalama kazançlarının da 150 TL olduğunu, bir kilo katı atığın kaç paraya alacağını alıcının belirlediğini, satıcının söz hakkı olmadığını.. çekçek hurda arabalarının sıklıkla çalındığını, ikinci el arabaların 600 TL civarında, yeni arabalarında 2000 TL olduğunu”* vurgulamışlardır.

Katılımcılarla yapılan görüşmede, katı atık toplayarak iyi kazandıklarını, bu nedenle son yıllarda bu işi yapmak üzere Suriye’den gelen gençlerin 15-20 kişi aynı evde çok kötü koşullarda kalarak bu işi yapıp, kazançlarını da Suriye’deki ailelerine gönderdiklerini, bu nedenle son yıllarda sokaklarda atık bulamadıkları için kazançlarının azaldığını belirtmişlerdir. Hijyen şartları çok kötü, mutfak, banyosu olmayan, ısınma problemi olan evlerde yaşayan çocuk ve gençlerin telefonlarının kulaklıklarının olduğu sürekli memlekettekilerle görüşmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Görüşme yapılan tüm bireylerde bir zayıflık olduğu dikkat çekmiştir.

### 3.4 Yaşam Koşulları

Bu bölümde Suriyelilerin yaşam yerleri, yaşadıkları evlerin özellikleri, oturdukları ev için ortalama harcama miktarları, sağlık sorunları ile aile içi ve çevreyle iletişimlerini ele alınmaktadır.

#### 3.4.1 Yaşam Yeri – Konut

Katılımcıların tamamı şehir merkezinden yaklaşık 10 km uzaklıkta, gecekondu evlerinin apartmana dönüşmeye başladığı bir mahallede, sadece gecekondu evlerinden oluşan bir sokak ve bu sokağın yakınındaki gecekondu evlerinde yaşamaktadırlar. Bu evlerin bahçeleri katı atıkların ayıklandığı yerler olarak kullanılmakta ve etrafı tel ya da taş duvarla çevrilmiş durumdadır. Aynı bölgede seyrek de olsa yeni yapılmış apartmanlar ile öbekler halinde katılımcıların oturduğu gibi gecekondu evleri bulunmaktadır. Özgen (2021), atık toplayanların kendi toplumsal ağlarını kurarak oluşturdukları gecekondu mahallerindeki yaşam alanlarından söz ederek, bu evlerin yaşam koşullarına uygun olmadığını, kente tutunmak için geliştirdikleri bir pratik olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmadaki bilgilerle örtüşmektedir. Aşağıdaki fotoğrafta katılımcıların yaşadığı konutların görüntüleri (Fotoğraf 3,4,5) yer almaktadır.

Fotoğraf 3



Fotoğraf 4



Fotoğraf 5



Ailelerin yaşadıkları konutlardan görünüm (Fotoğraflar: Selma ÖNCEL)

Katılımcılardan A1 ve A7 oturdukları konut için aylık 600 TL, A2 ve A8 300 TL, A6 100 TL, A4 450 TL, A5 500 TL ve A3 750 TL kira ödediklerini, elektrik için de 200-400 TL arasında giderleri olduğunu belirtmişlerdir. Tercüman katılımcılardan birinin ev sahibiyle yaşadığı sorunu şöyle aktarmıştır;

*“Yıkılmak üzere olan ve kullanılabilir durumda olmayan bu ev için ev sahibi elektriği kaçak bağlamış. Sayaç okuyucuları kaçak elektriği fark etmiş. Ev sahibi katılımcının kimliğini istemiş ve elektriği katılımcının üzerine kaydedeceğini söylemiş, aynı zamanda cezayı ödemek için 2500TL istemiş. Katılımcı kimliğini ve istenen parayı ev sahibine vermiş. Ancak kaçak kullanımdan dolayı resmi işlem yapılmış, mahkeme süreci tamamlanmış ve 22.0000 TL kaçak elektrik kullanmaktan dolayı ceza verilmiş ve ödememesi durumunda hapis cezası uygulanacakmış” A1.*

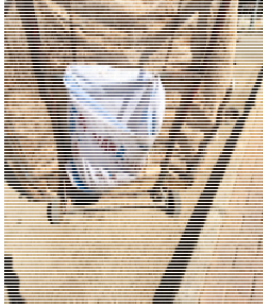
Katılımcı A1 ailedeki anne elektrik kesintisine bağlı olarak yaşadıkları başka bir sorunu ağlayarak şöyle dile getirmişti.

*“Sabah namazında sesler duydum, oğlumu uyandırdım, baktım ki hırsız girmiş eve, onların peşinden koştuk, gözlerim iyi görmüyor, kim olduklarını bilemedim. ...ben bunlardan korkuyorum. Geceleri rahat uyuyamıyorum,*

*oğlum çoğu zaman nöbet tutuyor. Elektrik olmadığı için gece karanlıktan korkuyorum. Köpek havlayınca korkuyorum birisi geldi diye hırsızlık yapacak diye". A1*

Gözlem yoluyla elde edilen verilere göre katılımcıların tamamının oturdukları konutların içerisinde yaşam koşullarına uygun olmadığı (Fotoğraf 5) görülmüştür. Evlerin büyük çoğunluğu yağmur suyu almakta, bazı evlerin kapı veya penceresi bulunmamakta, kapısı olmayan yerler kilim ya da battaniye ile korunmakta, penceresi olmayan evler de yastık, karton gibi şeylerle korunmaktadır. Evlerin içerisinde yerlerin beton olduğu, üzerinde ince kilim, halı ve minderlerin bulunduğu, yatak için minder, sünger ve yorgan kullanıldığı, sadece bir evde atıktan toplanmış koltuk olduğu, elbise dolabı yerine duvar askılarının kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca yemek pişirmek için soba üstü veya küçük tüp kullandıkları, çoğu evde televizyon ve buzdolabı olmadığı, hiçbir evde çamaşır makinası olmadığı görüşmüştür. A1 ve A6 dışındaki evlerin hijyen açısından uygun olmadığı, tuvaletlerde yeterli su kullanılmadığı için evin her yerine kokunun yayıldığı gözlenmiştir. A8 katılımcılarının kalmakta olduğu evin özellikleri şöyledir: Ev iki odadan oluşmakta, ısınma aracı olarak bir odada soba kullanılmakta, sobanın olduğu odada iki kardeş ve iki kuzen kalmakta, küçük odada ise akrabalık bağı olmayan diğer iki genç kalmaktadır. Evde tavanı çökmüş ve üstü açık durumda tuvalet ve banyo kullanımı için küçük bir alan ve evin girişinde mutfak tezgâhı gibi küçük bir dolap ve üzerinde çalışmayan bir ocak bulunmakta olup katılımcılara nasıl yemek pişirdikleri sorulduğunda *"sadece kahvaltı yapıyoruz, çay pişiriyoruz, kahvaltı dışında yemek pişirmiyoruz. Öğle yemeğini aşevinde yiyoruz, diğer zamanlarda çöpten topladıklarımızla ihtiyacımızı karşılıyoruz"* şeklinde ifade etmişlerdir. Aşağıda A8 katılımcılarının çöpten topladıkları yiyeceklere ilişkin görseller bulunmaktadır.

Fotoğraf 6



Fotoğraf 7



Fotoğraf 8



Ailelerin çöpten topladıkları yiyeceklerden görünüm (Fotoğraflar: Güngör ÇABUK)

Bütün çekçek hurda araçlarının ön kısmında temiz yiyecek, giysi, ev eşyası gibi şeyleri koyabilecekleri bir torba bulunmakta (Fotoğraf 6), katılımcılar atık topladıkları sırada temiz ve kullanılabilir durumda olan yiyecek (Fotoğraf 7,8), giyecek ve ev eşyalarını bu torbalara koyarak evde kullanmaktadırlar. Katılımcılardan birine evinizde Suriye'den getirdiğiniz neler var? Sorusuna, A1'deki katılımcı anne *"sadece üstümdeki kıyafet var, bunun dışında şu evde gördüğümüz her şeyi çöpten topladık"*. Evin duvarları makrome ve benzeri süslerle dolu, diğer bir odada çöpten toplanmış, temizlenmiş durumda

çok sayıda kemer bulunmaktadır. Evlerde bu şekilde toplanmış birbiriyle ilgisi olmayan çok sayıda eşya bulunmaktadır. Sağlık açısından bu uygunsuz evlerde yaşayanların birçok sağlık sorunu ile karşılaşması muhtemeldir. Birçok evde koku çok rahatsız edici olmuştur.

### 3.4.2 Beslenme ve Giyim

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, beslenmeleri için gerekli olan tüm yiyecekleri çöpten toplayarak karşıladıkları (Fotoğraf 6, 7, 8), özellikle belediyenin pazar yerlerine giderek yiyecek temin ettikleri anlaşılmıştır. Görüşmeler sırasında toplanmış olan yiyeceklerin düzensiz ve çoğunluğu solmuş sebze ve meyvelerin yerlerde olduğu, bazı evlerde poşetlere bağlanmış olarak duvarlara asıldığı (Fotoğraf 9) görülmüştür. Yiyeceklerin çöpe bırakıldığı biçimde eve getirilmiş olduğu (evlere servis yapılan paketlerde yarım kalmış yiyeceklerin paketleriyle beraber, kâğıt paket içerisinde yarım bırakılmış hamburgerler gibi) gözlenmiştir. Ayrıca evdeki tüm eşyaların çöpten toplanarak oluşturulduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bu nedenle çocukların üzerindeki kıyafetlerin çocukların ölçülerine göre olmadığı kolaylıkla gözlenmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmede *“Yiyecek ve giysiler için para harcamıyoruz, tamamını çöpten topluyoruz”* A1, bir aileye evde hangi yemekleri pişiriyorsunuz sorusuna A4 ailesinden bir çocuk *“patates”* olarak cevap vermiş ve sonrasında ailede başka bir yemek ismi söylenememiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun bahçesinde yumurta ihtiyacını karşılamak üzere tavuk yetiştirilmektedir (Fotoğraf 4). Ayrıca yukarıdaki diğer başlıklar altında değinildiği gibi, çoğu katı atık toplayıcıları evlerine uzak olan aşevine kadar giderek öğle yemeklerini ücretsiz yemeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Evde olan çay paketinin, şekerin, ekmeğin vb. Suriye’den getirilmiş olduğu gözlenmiştir. Kendi alışkın oldukları tatlarla devam etmeye çalışmaktadırlar.

Fotoğraf 9



Fotoğraf 10



Ailelerin pazar sonrası topladıkları yiyecekler ve çöpten topladıkları giysilerden görünüm (Fotoğraflar: Güngör ÇABUK)

### 3.4.3 Sağlık

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sağlık giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Antalya’da bulunan Suriyeli katılımcıların kayıtları ya hiç bulunmamakta ya da başka şehirlerde olup Antalya’da kayıt dışı olmaları nedeniyle sağlık ihtiyaçları ücretsiz karşılanmamaktadır.



Geçici Koruma Kapsamında kayıtlı olan ancak kendi ikamet ettiği şehir dışında başka bir şehirde bulunan veya hiç kaydı olmayan Suriyelilerle ilgili olarak, *“bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunmaya yönelik sağlık hizmetleri ile acil sağlık hizmetleri dışında sağlık hizmetlerinden yararlanamazlar”* şeklinde bir düzenleme yapılmıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği 2014). Katılımcılardan 47’si bu kapsamda olup maalesef ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar. Aydın (2021), Türkiye’de kayıt altına alınan ve geçici kimlik kartı bulunan Suriyelilerin ikamet ettikleri yerleşim yerlerinde acil sağlık, koruyucu sağlık, temel sağlık ve tedavi edici sağlık hizmetlerinin bütününden ücretsiz yararlanabildiklerini belirtmiştir.

Konuyla ilgili olarak ailelerle yapılan görüşmede, A2 ailesindeki anne *“...en küçük çocuğuna hamileyken, hamilelik süresince hastaneye gitmediğini, doğumunu hastanede yaptığını, doğum ücreti ödediklerini, doğumdan sonra çocuğunun aşılarını yaptırmadıklarını”* belirtmiştir. A5 ailesindeki başka bir anne *“...son çocuğunu Türkiye’de Antalya’da bir Devlet Hastanesi’nde doğurduğunu para ödemediklerini”* söylemiştir. Antalya’da ikamet kaydı bulunan A3 ailesindeki 30 yaşındaki Suriyeli üniversite öğrencisinin imam nikâhlı Suriyeli hamile eşi, Türkiye’de kaydı olmadığı için doğum yapmak üzere bayram tatilinde Suriye’deki ailesinin yanına gitmiş ancak geri dönememiş. Diğer yandan A1 ailesindeki annenin görme sorunu, A7 ailesindeki babanın astım sorunu bulunmakta ancak sağlık hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar. Çok zor durumda kaldıklarında kayıtlı oldukları şehre gidip ilaçlarını alıp geldiklerini beyan etmektedirler.

Ayrıca, katı atık toplarken eldiven ve maske kullanılmamakta, havaların yağmurlu olduğu günlerde yerler çamur olduğu için kirlenmekte, yazın da aşırı sıcaklardan olumsuz etkilenmektedirler. Diğer yandan havaların soğuk olmasına rağmen çocukların yalınayak ve yere doğrudan temas etmesi, evlerde sigara içilmesi, tuvalet-banyo ve mutfak başta olmak üzere temizliğin yetersiz olması hastalık riskini artırmaktadır. Bir evde büyük bir kül tablasının dolmuş ve taşmış olduğu görülmüştür.

#### 3.4.4 Aile İçi ve Çevreyle İlişkiler

Katılımcılar birbirlerine komşu olup bir kısmının akrabalık bağı, bir kısmının da Suriye’den komşuluk ilişkisi bulunmaktadır. A6’daki katılımcı eşler birbirlerine kuzenler. Ayrıca katılımcıların başka semtlerde akrabaları, Suriyeli komşuları bulunmakta ve birbirlerine gidip gelmektedirler. Görüşmeler sırasında katılımcılara kimlerle iletişim içerisinde oldukları sorulmuş, A3 ailenin bir üyesi *“birkaç tane Suriyeli tanıdığımız akrabamız var, sadece onlarla görüşürüz, başka kimseyle iletişimimiz yok”*; aynı soruya A4 ailesinin bir üyesi *“...aile içerisinde ve komşularımızla ilişkilerimiz iyi çok mutluyuz, keyfimiz yerinde”* cevabını vermişlerdir. Bizimle Türkçe konuşamayan, algılamada zorluk yaşayan bireylerin Türk komşularımızla iyi geçiniyoruz, hiçbir sorunumuz yok demesi düşündürücü gelmiştir.

Sokakta katı atık toplayanların, atık topladıkları sırada davranışları gözlenmiş, genellikle şapka takarak yüzlerini gizledikleri, etraftakilerle iletişim kurmamak için çaba gösterdikleri, kimseyle göz teması

kurmadıkları, konuşmadıkları gözlenmiştir. Ayrıca görüşmeler sırasında ailedeki bireylerin Türkçeyi bilme, anlama ve konuşma konusunda çok yetersiz kaldıkları görülmüştür.

### 3.5 Geleceğe Yönelik Düşünceler

Bu bölümde katılımcıların Suriye'ye geri dönme konusundaki düşünceleri ile kendileri ve çocukları için nasıl bir gelecek temenni ettikleri incelenmiştir.

Katılımcılardan A1 ailesindeki anne *"Türkiye çok güzel, Türkiye'de huzur var. Savaş bitsin bir an önce Suriye'ye dönelim, oğluma kavuşmak istiyorum, başka hiçbir şey istemiyorum"* demiştir. Tercüman başka bir ailenin Suriye'ye dönme konusundaki düşüncesini şöyle çevirmiştir *"Suriye'ye gitmek istemiyor, şimdi savaş olduğu için ancak savaş bitince gitmeyi düşünüyorlar ve istiyorlar"* A5. Aynı konuyla ilgili olarak A4 ailesi de *"Suriye'ye dönmek istemediklerini, hep Türkiye'de kalmak ve yaşamak istediklerini"* belirtmişlerdir. A2 ailesi de, Suriye'ye dönmek istiyor musunuz? Sorusuna hiç beklemeden *"Hayır istemiyoruz, Suriye'ye dönmek istemiyoruz, burası güzel"* şeklinde cevap vermiştir. Bir ailede *"Suriye'de yaşamın bir garantisi yok sürekli bomba var"* şeklinde açıklama yapmıştır. A2 ailesindeki anne çocuklarının geleceği ile ilgili temennilerini şöyle dile getirmiştir *"...eğitimi istiyorum, okusunlar istiyorum,"* demiş, görüşmenin devamında aynı aileden 11 yaşındaki kız çocuğu *"öğretmen olmak istiyorum"* büyük erkek çocuğu da *"terzi olmak istiyorum"* demiştir.

### 4. Sonuç

Bu çalışmada Antalya'nın Suriyelilerin ikametine kapalı il konumunda olmasına rağmen, Antalya'da bulunan ve katı atık toplayarak yaşamını sürdüren ailelerin durumları belirlenmeye, anlaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcı ailelerin eğitimlerinin oldukça düşük olduğu, nitelikli bir meslekleri ve çalışma izinlerinin olmadığı, yaşadıkları yerlerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu durum ikamet kayıtlarının olmaması nedeniyle Suriyelilere sağlanan sağlık, eğitim gibi en temel hizmetlere erişememelerine sebep olmaktadır.

Katı atık toplama işi ikameti olmayan Suriyeliler için özellikle tercih ettikleri iş kolu konumundadır. Herhangi birine bağlı olmaksızın, istedikleri saatlerde çalışabildikleri, kadınlar ve çocuklar dâhil evdeki diğer üyelerin katılıp katkı verebildiği, ihtiyaçlarını çöpten karşıladıkları için kazançlarının kendilerine kaldığı, diğer bir ifadeyle ihtiyaçlarını karşılayacak kadar kazanç elde ettikleri için zor da olsa katılımcıların çoğunluğu içerisinde bulunduğu durumdan memnun ve bu işi sürdürme isteği içerisinde. Katılımcıların zamanının büyük çoğunluğunu dışarıda geçirmesine, toplumun içerisinde olmasına rağmen, akrabaları ve Suriyeli komşuları dışında kimseyle iletişim içerisinde olmadıklarından, Türkçeyi bilme, anlama ve konuşma konusunda yetersiz kaldıkları anlaşılmıştır. Atık toplayanların sokaktaki davranışları gözlemlenmiş, çoğunluğunun gözlerini de örtecek şekilde şapka taktıkları, etraflarındakilerle göz teması

kurmadıkları, kendilerine yöneltilen soruları duymamaya çalıştıkları, cevap vermek zorunda kaldıklarında anlamadıklarını söyledikleri belirlenmiştir.

Bu çalışmada tespit edilen önemli bir başka sonuç da, çocukların atık toplama işinin tüm süreçlerinde yer aldıkları, özellikle de evlerinin bahçesinde atıkları ayırma işlemlerinde yoğun çalıştıkları (ve hatta dilendirildikleri) onların “görünür olmayan çocuk işçiliğinin en kötü biçimine” maruz kaldıklarını göstermektedir. Ek olarak evlerde bulunan çocukların hiç birinin okula gitmediği, eğitim haklarından yararlanamadıkları görülmüştür. Yeterli ve dengeli beslenme konusunda sorun yaşadıkları, ne bulurlarsa, hayatta kalacak kadar karın doyurma amaçlı beslendikleri gözlenmiştir. Güvenlik konusunda kaygılı oldukları dikkat çekmektedir. Gruplar halinde birbirlerine destek olacak şekilde yakın mesafelerde durdukları görülmektedir.

Suriye’den gelip daha iyi yaşam koşulları hayal ederek Türkiye’de yaşamaya çalışan kayıtları olmadığı için herhangi bir haklarının olmadığı bilincinde olan Suriyelilerin; hayallerini gerçekleştiremedikleri, kaygılı, mutsuz, huzursuz, yoksul, zayıf, yetersiz beslenme, eğitimden yararlanamama, meslek edineme ile karşı karşıya kaldıkları belirlenmiştir.

**Kaynakça**

- Aydın, Y. (2021). Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlere Verilen Sağlık Hizmetlerinin Değerlendirilmesi, Sorun ve Öneriler. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (18), 227-248.
- Akıncı, S. (2016). Onbinlerce kâğıt toplayıcısını işsiz bırakacak uygulama esnetiliyor mu? <http://t24.com.tr/haber/onbinlerce-kagit-toplayicisini-issiz-birakacak-uygulama-esnetiliyor-mu,326054>, 11.05.2016.
- Braun, V. ve Clarke V. (2019). Psikolojide Tematik Analizin Kullanımı. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 873-898.
- Civan, O. E., & Gökalp, A. (2011). Göçmen işçi kavramı ve göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliği. *Çalışma ve Toplum*, 1(28), 233-263.
- Çabuk G, Anafartalar A (2017). Antalya'da bulunan Suriyeli tarım işçilerinin Çocuklarının ihtiyaç analizi. *Uluslararası Göç Örgütü*. Ankara. Baskı: Pozitif Matbaa.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014). 13/10/2014 tarihli, 2014/6883 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile çıkarılan Yönetmelik. R.G. 22/10/2014, No:29153.
- Göç İdaresi Başkanlığı "Geçici Koruma kapsamındaki Suriyeliler" Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi: 01. 11. 2022
- Kümbetoğlu, B. (2017). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma Yöntemleri*. Beşinci Basım. İstanbul: Bağlam Yayıncılık
- Milliken J. (2000). *Focus on Management History: Qualitative Research and Marketing Management*. Management Decision,
- Özgen, N. (2021) *Katı Atık Emekçilerinin Kentsel Yoksulluk Deneyimlerine İlişkin Psikososyal Yansımalar: Ankara Örneği*.
- Özgüler, V. C. (2018, July). Kitlemel göçlerin emek piyasalarına etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 74, pp. 77-102).
- Yenigün, İ., & Gülşen, H. (2020). Suriyeli Göçmen ve Türk Vatandaşı Ailelerde, Evsel Atık ve Geri Dönüşüm Özelliklerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, 11(3), 1365-1371.
- Yıldız, C., Çekmez, E. ve Bütüner, S. Ö. (2012). Fenomenografik Araştırma Yöntemi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 6(2), 77-102.
- Yıldırım A, Şimşek H, (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 11. baskı. Ankara. Seçkin Yayınevi